

Teresa Pàmies, «quan era capitana». El mes de novembre de 1936, a la Monumental de Barcelona, parla en un míting en el qual també intervingueren el president Companys i Frederica Montseny.

LA CRÒNICA NOVELLESCA DE TERESA PÀMIES

per Vicenç Riera Llorca

LLETRES

Quan Teresa Pàmies porta publicats, en el curs de sis anys, deu llibres de literatura política, resulta temptador fer un comentari del conjunt i observar-ne la intenció aparent i la relació entre uns llibres i els altres, perquè jo crec que ens trobem davant una sèrie de textos que constitueixen una unitat encara no completa. Cada un dels llibres ha merescut una crítica copiosa i en general favorable; en pocs casos amb algunes reserves. El llibre que va catapultar Teresa Pàmies a primera fila entre els escriptors catalans ja va ser el primer

—en ordre de publicació—, gràcies al Premi Josep Pla 1970, signat amb el nom de l'autora i amb el del seu pare, perquè Teresa Pàmies el va compondre a base d'unes memòries de Tomàs Pàmies —que alterna amb records i amb comentaris personals—, després d'esporgar-les d'exageracions i de fantasies que no s'acorden amb la realitat que a ella li consta, la qual cosa l'autora confessa lleialment al lector. Abans, Teresa Pàmies havia competit al Sant Jordi, alguna vegada, amb *Dona de pres*, que signava Teresa P. Beltran, sense gaire èxit,

ja fos perquè la novella no era prou valorada pel jurat, ja fos perquè els temps no eren propicis per a la publicació de l'obra. A partir de *Testament a Praga*, que va tenir un gran èxit de crítica i de venda, les portes de les editorials han estat obertes de bat a bat per a Teresa Pàmies, de la qual cosa ens hem de congratular perquè ens trobem amb una sèrie de —per ara— deu llibres aparentment independents cada un dels altres, però que constitueixen, al meu entendre, una columna ascendent —collocant-los en un ordre que no és el de l'apa-

rició— que ens ofereix una visió de la vida catalana en el curs de quasi cinquanta anys; una visió parcial en el doble sentit de l'adjectiu parcial: parcial perquè és la d'una part de la població catalana, quasi sempre del mateix sector, amb situació geogràfica variable, i parcial per l'òptica de l'autor, maniqueista —però benivolent. Jo diria que el maniqueisme de Teresa Pàmies, aplicat als seus personatges, no obeeix totalment a la seva ideologia política sinó, en gran part, a la seva formació literària inicial, a les seves primeres lectures declarades: les de Josep M. Folch i Torres i de Gorki. (Sigui'm permès un aclariment: no sóc un detractor de Folch i Torres, no crec que aquest autor desviés de res la joventut catalana i penso que amb la seva obra va fer un bon servei. Sobre això ja seré més explícit, si cal, en una altra ocasió.) Una prova de la benivolència de Teresa Pàmies, en el seu maniqueisme, la trobem en els records carregats de simpatia que dedica a Manuel Taquíña (a *Gent del meu exili*, amb recança) i a Amadeu Bernadó (al primer volum d'*Obres selectes i inèdites*, sense recança), que són persones no grates als companys polítics de l'autora.

La visió de part de la vida catalana que ens dona Teresa Pàmies comença amb *Crònica de la vetlla*, en la qual fa una descripció minuciosa de la vida a Balaguer el període de 1929 a 1932, amb detalls inte-

1957, a Praga. Amb el seu fill Antoni.

ressants sobre l'economia, la política i les relacions socials dels balaguerins, vistos a través de persones concretes, clarament identificades. L'autora tenia, en començar aqueix període, deu anys, i venia «La Batalla», òrgan del Bloc Obrer i Camperol, perquè el seu pare era, a l'època, un dels dirigents d'aquella organització. A causa d'això, en la divisió de bons i dolents —no gens enverinada, ací; més aviat feta amb bon humor—, el Bloc Obrer i Camperol cau a la banda dels bons, junt amb «l'incipient PCC». Alguns paràgrafs de *Crònica de la vetlla* sobre els veïns de Balaguer i el seu treball recorden —i això és un elogi, no caldria dir-ho —les bones pàgines d'A. Bladé Desumvila a *Benissanet*.

Entre *Crònica de la vetlla* i *Quan érem capitans* hi ha una llacuna temporal, de 1932 a 1936, que espero veure omplir algun dia. Amb *Quan érem capitans* continua la crònica. L'autora té divuit anys, és dirigent de les Joventuts Socialistes Unificades de Catalunya i el seu càrrec li permet fer observacions interessants sobre l'ambient de l'època amb informació abundosa de les activitats de la seva organització en general i dels seus companys en particular; una informació valuosa que només pot fer una persona que hagi viscut els fets i que completa la d'altres testimonis d'ambients distints. Una història social i política detallada del nostre poble no pot prescindir de records com els de Teresa Pàmies, a qui, per aquesta raó, hauríem de demanar més precisió en la cronologia i en la topografia —que a vegades queden un xic vagues als seus textos. Ella se n'excusa dient que no és als seus llibres on els investigadors cercaran informació per a escriure la història de la nostra època. I s'equivoca, perquè els llibres de memòries són justament una font d'informació més valuosa sovint que la dels periòdics. Les notícies dels diaris són, en general, de segona mà, recollides apressadament per reporters que s'informen a través de qui ha viscut o ha presenciat els fets; les memòries —si són escrites honestament, acurades, no necessàriament imparcials, perquè els historia-

dors necessiten els diversos punts de vista— són l'evocació que en fa directament la persona que ha viscut o ha presenciat els fets.

A mesura que s'han publicat els llibres de Teresa Pàmies se n'ha fet una classificació que no resulta, em sembla, exacta. Van ser considerades memòries *Quan érem capitans*, *Quan érem refugiats* i *Crònica de la vetlla*; novel·les, *Va ploure tot el dia* i *Dona de pres*. En realitat, crònica —i no necessàriament impudicament subjectiva—, ho és *Crònica de la vetlla*. *Quan érem capitans* i *Quan érem refugiats* han passat a ser memòries novel·lades, qualificatiu que escau també a *Va ploure tot el dia*. L'única novel·la, per ara, fóra *Dona de pres*, per molts fets reals que pugui contenir el text. Aleshores, el que podríem demanar a l'autora és que a les memòries novel·lades posi tota la imaginació que li plagui, però que quan hi citi noms i fets reals en respecti l'exactitud. (En una escena al palau del marquès de Comillas es donen nom i estat civil inexactes que resulten una reliscada aplicats a una persona concreta que s'identifica.)

De *Quan érem capitans*, Teresa Pàmies passa, podríem dir que sense solució de continuïtat, a *Quan érem refugiats*, una evocació realista, sentida i ben estructurada de l'exili a França, que alterna amb notícies de l'època, la qual cosa situa històricament el lector. Algun crític va considerar que aquest llibre no tenia ni l'interès ni la qualitat de l'anterior. Jo crec que en aquest aspecte tots dos llibres són ben equilibrats, són la història dels mateixos tipus humans en un ambient i en unes circumstàncies diferents. I, tant en un cas com a l'altre, l'ambient i les circumstàncies hi són descrits amb la mateixa espontaneïtat i la mateixa passió; com ho són els personatges, en alguns casos d'una certa irresponsabilitat, que l'autora, quan els presenta arribada ella a la maduresa, no tracta de dissimular, la qual cosa diu molt a favor de la seva honestat. *Va ploure tot el dia* és ja una altra cosa. Han passat anys. La protagonista és una dona jove encara, però madura, amb l'experiència que li ha donat una vida intensa, no sempre fàcil —rarament fàcil—, que ha de resoldre problemes familiars amb consciència d'una responsabilitat que no sempre tenen els personatges dels dos llibres cronològicament precedents. Com a relat literari potser, d'aquests tres, és el més reeixit. (*Crònica de la vetlla*, a part.)

Dins la línia de memòries, novel·lades o no, col·locaria a continuació *Amor clandestí*, que —encara que l'autora no anomena mai cap dels dos protagonistes— els comentaristes i crítics han coincidit a considerar com la història de les relacions de l'autora amb el secretari general del PSUC, sense que els interessats —que jo sàpiga— hagin fet cap desmentiment. En aquest llibre es nota un més gran domini de l'ofici d'escriure en Teresa Pàmies, més habilitat narrativa, i una estructura més calculada, més treballada, més reeixida, dins la qual s'alternen les escenes de la narració en primera i en tercera persona, la qual cosa li dona tanta vivacitat que el lector no troba el moment de deixar el llibre, enllaçades com estan unes seqüències amb les altres. Fins ací ens trobem amb sis llibres de memòries —o memòries novel·lades— que, llegits per l'ordre en què els col·loco, són

* ENCICLOPÈDIA CATALANA pregunta:

La Gran Enciclopèdia Catalana vol que els seus articles siguin al més ben informats possible, cosa que, per raó de l'escassetat de bibliografia en molts d'aspectes de la cultura catalana, només és possible d'aconseguir amb una àmplia col·laboració. Obtenir dades poc conegudes és, doncs, la finalitat de les preguntes que d'una manera periòdica aparixen en aquest espai. Enciclopèdia Catalana agraeix l'ajut que ja ha rebut del públic en aquest sentit i, ja des d'ara, el que espera continuar rebent.

Envieu les respostes a:

Enciclopèdia Catalana, S. A.

Via Laietana, 171, 4.^a

Barcelona-9.

1. Dades biogràfiques i bibliogràfiques, des del 1969, de l'escriptor Ramon Torres i Rossell.

2. Quin any i a quin lloc morí l'eclesiàstic Joan Ugas i Grau? Quin fou l'any de publicació de *Significació espiritual dels pessebres* i *Memòries i records del doctor Sardà i Salvany*.

3. Quin any i a quin lloc morí l'escriptor Agustí Trilla i Alcover? (Nasqué a Cervera el 1851.)

4. Quin any i a quin lloc nasqué l'escriptor Joan Trias i Fàbregas?

5. Quin és el segon cognom del periodista i escriptor Manuel Valldeperes (1902-1970).

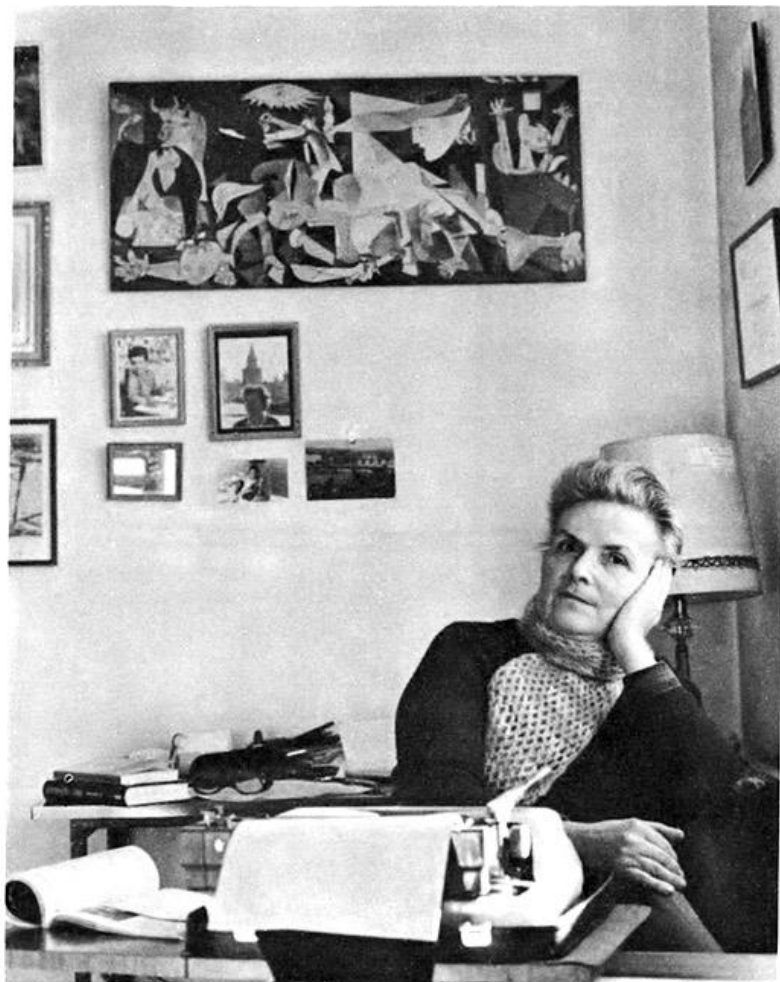

1976.
Signa llibres
a Manresa.

la història d'unes vides —la columna ascendent— per ordre cronològic. *Testament a Praga* s'interfereix en diversos moments en la narració lineal que tenim de *Crònica de la vetlla* a *Amor clandestí*; complementa la narració però no acaba d'omplir-la —no és un retrat—; a *Testament a Praga* se'ns explica bellament una gran part de les vides que fan interessants els llibres de Teresa Pàmies, però el lector queda encuriós, un cop ha lligat caps, per saber què pot haver passat entre tal experiència i tal altra, convençut que n'hi ha hagut moltes, igualment dignes de ser explicades, que li plauria conèixer. I no sols amb el desig de descobrir fets personals com un simple xafarder de vides alienes —amb esperit de *voyeur*—, sinó per revivir l'ambient que aquells fets reflecteixen —o per conviure'ls amb l'autora, segons el tipus de lector.

Un altre llibre que és una interferència dins la línia de la crònica pamiesiana és *Gent del meu exili*, en el qual l'autora ens presenta, a base d'anècdotes o fent-ne retrats literaris, una sèrie de personatges que s'han encreuat en la seva vida i que en poden haver estat coprotagonistes en alguns dels llibres esmentats o en alguns dels que vindran a omplir les llacunes que queden —temporalment— des de *Crònica de la vetlla* a *Amor clandestí*. Els llibres *Si vas a París, papà* i *Maig de les dones* són impressions periodístiques del maig de 1968 a París, que Teresa Pàmies va viure, sembla, d'una manera més apassionada que lúcida, i de les Jornades Catalanes de la Dona, de l'estiu de 1976. Tots dos llibres són interessants, de bon llegir, i no diria que quedin fora de la crònica que constitueixen tots els altres, però és notori que a tots dos l'autora pren una actitud distant —a desgrat de la passió que hi posa en alguns moments—; no n'és protagonista. És una espectadora interessada que intenta —i aconsegueix— que el lector s'interessi també pel maig de París i pel maig de Barcelona, però es tracta d'una altra història.

Amb la meua visió de l'obra fins ara editada de Teresa Pàmies em queda classificable com a novella només *Dona de pres*, que és una bona mostra de la novella popular —no vull dir popular— que tant

1977.
A casa
seva, a
Barcelona.

manca a les lletres catalanes. És possible que, a més de completar la crònica del seu temps —segons la seva òptica i les seves circumstàncies—, Teresa Pàmies tingui lleure, alguna dia, per cultivar un gènere en el qual alguns crítics francesos han assenyalat com a cap de fila —a les seves lletres— Eugène Dabit, encara que ell refusi els qualificatius d'escriptor populista i d'escriptor proletari, i que no hagi militat mai a cap partit polític. En un interview que Robert Saladrigas féu a Teresa Pàmies per a «Destino», ella, després de dir que havia entrat a la literatura a través del seu pare, cuità modestament a afegir: «Bé, això d'afirmar que he entrat a la literatura em sembla un xic fora de lloc. En realitat sóc al·lèrgica, com ha escrit molt bé el crític senyor Fauli.» (Suposo que Fauli devia exposar aquell judici per alguna obra presentada en un concurs del qual ell era jurat i no referint-se a *Testament a Praga*.) Però Teresa Pàmies s'ha fet escriptora a força d'escriure i de llegir voraçment. En un preàmbul en un llibre, més segura ja de la seva feina, ironitza sobre els crítics enderiats a classificar els escriptors en escoles i tendències i a analitzar-ne les tècniques i els estils i a valorar les obres; i en un interview recent, amb l'aplom que li donen diverses edicions d'alguns dels seus llibres, ha dit: «Encara que hi ha qui no s'ho creu, sóc escriptora.» Evidentment, Teresa Pàmies és escriptora i és una escriptora d'èxit que sap explicar històries amb gran amenitat. Les crítiques que jo he llegit de la seva

obra són favorables, amb escasses reserves, i he de suposar que la seva susceptibilitat es devia a alguna crítica adversa que m'ha passat desapercebuda i que li deu haver semblat injusta. La ironia amb què alludeix a les escoles i tendències no em sembla justificada perquè, ho vulgui o no, s'ho hagi proposat o no, un narrador té una «escola», una «tendència», una «òptica», un «estil», una «tècnica» —a vegades original, totalment personal, no compartida amb cap altre escriptor— i és treball dels crítics, justament, assenyalant-lo i valorar-ho. Una característica de Teresa Pàmies és l'espontaneïtat; una altra, l'autenticitat, el to de verisme de les seves narracions, també l'absència d'enfarfec a la seva escriptura i encara l'aportació d'un gran nombre de mots dialectals procedents de la seva comarca, característiques positives, que són al mateix temps qualitats. Ella es queixa que se li fan reserves, però no se li precisen a quins defectes es deuen. Jo, que accepto com a necessària la seva obra, sense reserves, li n'assenyalaré dos que em semblen fàcilment corregibles: abús d'adjectius gratuïts i excés de frases fetes que traeixen precipitació en l'escriptura, despreocupació pel mot precís. Ara bé, si a desgrat d'això jo llegeixo els seus llibres d'una tirada i m'informen que se n'han fet cinc, sis, set edicions, estic disposat a comprar-me un barret, només per poder-me'l treure davant la seva obra.

VICENÇ RIERA LLORCA